

Minhag b'Issura
Nov. 14, 1993

1) How Minhag Can Affect Issues of Issur

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טו עמוד ב

תנו רבנן אילן שחנטו פירותיו קודם חמשה עשר בשבט מתעשר לשנה שעברה אחר חמשה עשר בשבט מתעשר לשנה הבאה אמר רבי נחמיה במה דברים אמורים באילן שעושה שתי בריכות בשנה שתי בריכות סלקא דעתך אלא אימא כעין שתי בריכות אבל אילן העושה בריכה אחת כגון דקלים וזיתים וחרובין אף על פי שחנטו פירותיהן קודם חמשה עשר בשבט מתעשרים לשנה הבאה אמר רבי יוחנן נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן בנות שוח שביעית שלהן שניה מפני שעושות לשלש השנים אישתיק אמר ליה רבי אבא הכהן לרבי יוסי הכהן אמאי אישתיק לימא ליה אמינא לך אנא תבי נחמיה ואת אמרת לי רבנן משום דאמר ליה שבקת רבנן ועבדת כרבי נחמיה ולימא ליה קאמינא לך נהגו ואת אמרת לי איסורא דאמר ליה במקום איסורא כי נהגו שבקינן (ליה) להו.

תלמוד ירושלמי מסכת יבמות פרק ז הלכה ב

אתא עובדא קומי ר' יהושע בן לוי אמ' צא וראה היאך הציבור נוהג ר' אבון בשם רבי יהושע בן לוי ולא דבר הלכה זו אלא כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואי את יודע מה טיבה צא וראה היאך הציבור נוהג ונהוג

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מה עמוד א

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי ואמרי לה לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה פוק חזי מאי עמא דבר

רש"י מסכת ברכות דף מה עמוד א

מאי עמא דבר - היאך נוהגים, וכבר נהגו לברך בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא

שו"ת הרא"ש כלל נה סימן י

וכן אמרי*נן בירושלמי: במקום שההלכה רופפת בידך, הלך אחר המנהג. פ'! אם יש רפיון בהלכה, שאין ברור לך כמי נפסקה ההלכה, וראית שנוהגין, הלך אחר המנהג, דיש לתלות שנראה לגדולים שהנהיגו המנהג שהלכה כן. אבל במקום שאין רפיון בהלכה, אין לך לילך אחר המנהג שהוא כנגד ההלכה. זה דין מנהגים שהן בענין איסור והיתר. ובענין ממון, יש כח ביד בית דין לתקן תקנות בענין ממון לפי הזמן והצורך, אפילו להעביר מדין תורה ולטול מזה וליתן לזה.

שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן רס

שאלה: על ענין עטרות ס"ת, המשימים בראשי הקוראים והתינוקות, ביום שמחת תורה. אם מותר לעשות, אם לאו? תשובה: באמת, לולא שנהגו כן, היה טוב להשמר מכיוצא בזה, מפני שנשתמש בו קדש. ותניא בתוספתא דמגילה: העושה מטפחת לספר: עד שלא נשתמש בו גבוה, מותר להשתמש בו הדיוט. משנשתמש בו גבוה, אינו רשאי להשתמש בו הדיוט. אבל משאיל אדם מטפחתו לספר, וחוזר ולוקחו ממנו. אבל שמעתי שפשט המנהג הזה, ברוב מקומות בישראל, ולא שמעתי אדם שמיחה. גם בעיר הזאת, זכורני כשהייתי קטן, והיו לוקחים עטרות הספרים, ומשימים בראשי התינוקות, ומוליכים אותם בבית שהיו מונחות שם, אל יד השומר, ולא מיחו בידם החכמים שבדור... וסוף דבר, הנח להם לישראל. וכמו שאמרו בירושלמי, כלל על כל הדברים הנהוגים, ואין טעמם ועיקרם ברור. כל הלכה שהיא רופפת בידך, הלך אחר המנהג. ומנהגן של ישראל, תורה היא.

שו"ת הרשב"ש סימן תקסב

עוד שאלת. במה שנסתפק לך במה שיש בו איסור והעם נהגו בו היתר אם מנהג מנהגם או לא. תשובה. דע מורגל הוא אצל בני אדם מנהג מבטל הלכה, וזה הלשון מצד אמתי ומצד בלתי אמתי, אמנם היותר מצד אמתי מפני שבירושלמי נזכר זה הלשון בשני מקומות, והיותו בלתי אמתי מפני שלא בכל ענין נאמר זה, והמקומות שנזכר בהם זה הלשון הם, האחד בפרק השוכר את הפועלים גבי מאי דתנן התם השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו יכול לכופן מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה וכו', ואמרי על הא מתניתין בירושלמי אמר ר' הושעיא זאת אומרת המנהג מבטל הלכה. ובפרק מצות חליצה אמר רבה אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל, ואמרינן עלה בירושלמי מנהג מבטל הלכה. ולכאורה משמע מהני תרי לישני דכל מנהג מבטל הלכה, ותינח הא דמתאמר בפרק השוכר דהוי גבי ממון וקיימא לן בעלמא דכל תנאי שבממון תנאי קיים, אבל ההוא דפרק מצות חליצה הקשה שהוא באיסורא והיה משמע מניה דאפילו באיסורא מנהג מבטל הלכה, ובגמרא דילן בפ"ק דר"ה אמרינן במקום איסורא כי נהגו מי שבקינן להן, משמע מהכא דבמקום איסור אין מנהג מבטל הלכה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות שביתת עשור שהמנהג אינו אלא לאסור המותר לא להתיר האסור.

על כן אני אומר שגמרא דילן לא פליגא אההיא דירושלמי שאמרו גבי סנדל דאי אתא אליהו ואמר דאין חולצין בו אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל, אע"ג דהוי באיסורא היינו טעמא לפי שכשאמרה תורה וחלצה נעלו לאו לאפוקי סנדל קאמרה אלא כל דבר שנוהגין בו לנעול ברגליהם, וכיון שנהגו בסנדל הוי כמנעל ואם יבוא אליהו ויאמר שאין חולצין בו אין שומעין לו לפי שכבר נהגו בסנדל והוה ליה כחולצין במנעל שאמרה תורה, אבל באיסורא לא אמרינן מנהג מבטל הלכה, ולא חלק הירושלמי על זה, ועמדו דברי ב' התלמודים והכרעת הרמב"ם ז"ל. אלא שבמקצת דורות יש קצת שנוהגים קצת קלות בקצת עניינים ואין כח בגדוליהם למחות בידם, וכדאמרינן בפרק השולח אי איישר חילי אבטלינהו, וב"ד של אחריהם מוצאים מקום לבטל אותם מנהגות ומבטלין אותן ומחזירין הדבר לאמת, שנמצא שמנהג מבטל הלכה הוא אמת בענין ממון, והיותו בלתי אמת בענין שיש בו איסור ונהגו בו היתר שאין יכולת במנהג אלא לאסור המותר אבל להתיר האסור לא.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סו עמוד א

תנו רבנן הלכה זו נתעלמה מבני בתירא פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לא אמרו כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו שלחו וקראו לו אמרו לו כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת אמרו לו מנין לך אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר +במדבר כח+ מועדו בתמיד מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת ועוד קל וחומר הוא ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת פסח שענוש כרת אינו דין שדוחה את השבת מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח התחיל מקנטרן בדברים אמר להן מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם שלא שמשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון אמרו לו רבי שכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי **אלא הנח להן לישראל אם אין נביאים הן בני נביאים הן** למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו מי שפסחו גדי תוחבו בין קרניו ראה מעשה וזוכר הלכה ואמר כך מקובלני מפי שמעיה ואבטליון.